

Archeologische Kenmerkenkaart Rotterdam

[Colofon.](#)

[Algemene toelichting.](#)

[Toelichting op de legenda.](#)

Colofon

Samenstelling: Bureau Oudheidkundig Onderzoek van Gemeentewerken Rotterdam (BOOR)

Productie: BOOR in samenwerking met Afdeling Landmeten en Vastgoedinformatie van Gemeentewerken Rotterdam

Versie: 1.0 (mei 2005)

schaal 1 : 25.000

De Archeologische Kenmerkenkaart Rotterdam en de Archeologische Waarden- Beleidskaart Rotterdam zijn verkrijgbaar bij:

BOOR

Ceintuurbaan 213b

3051 KC Rotterdam

Tel.: 010-4777053

E-mail: boor@gw.rotterdam.nl

Aan beide kaarten kunnen geen rechten worden ontleend.

De topografie is van de basiskaart schaal 1:20.000 zoals die door de productie-eenheid Kartografie wordt vervaardigd.

Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

AUTEURSRECHT UITDRUKKELIJK VOORBEHOUDEN

zie leveringsvoorwaarden gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam en de Beneden Maas

d.d. 11 oktober 1989 onder nummer 800134

Aangepast d.d. 15 maart 1997, 18 februari 1999, 14 mei 2001, 1 april 2004

[terug naar index](#)

Toelichting op de Archeologische Kenmerkenkaart Rotterdam

Toelichting

Op de Archeologische Kenmerkenkaart staan structuren die nauw samenhangen met de vele duizenden jaren oude bewoningsgeschiedenis van Rotterdam. De structuren kunnen van natuurlijke oorsprong zijn, zoals hoog opgeslibde rivieroeveren, waar mensen zich vestigden vanaf de prehistorie tot ver in de Middeleeuwen. Maar de structuren kunnen ook van menselijke oorsprong zijn, zoals dijken en stads- en dorpskernen. Tot in de Late Middeleeuwen hangen nederzettingslocaties nauw samen met het natuurlijke landschap ter plaatse. Daarna is de mens in toenemende mate in staat in te grijpen in de natuur en zijn eigen leefomgeving te creëren.

De Kenmerkenkaart is gebaseerd op de geologische kaart (Rotterdam kaartblad 37 Oost en West), de topografische kaart van het gebied uit circa 1850 en op de vondst- en bodemdocumentatie van het Bureau Oudheidkundig Onderzoek van Gemeentewerken Rotterdam (BOOR).

Met nadruk moet gesteld worden dat de ondergrond van verschillende delen van het gemeentelijk grondgebied en daarmee de trefkans op archeologische relicten nog niet overal goed bekend is. Ook geldt dat de kaart kenmerken bevat, diepere gelegen structuren bijvoorbeeld, die nog weinig in detail bekend zijn. Nieuwe vondsten, waarnemingen en inzichten zullen dan ook steeds blijven leiden tot meer of minder ingrijpende aanpassingen van de Kenmerkenkaart.

De lijn- en vlakelementen op de Kenmerkenkaart vormen de basis voor de Archeologische Waarden en Beleidskaart Rotterdam. Samen met de Monumentenverordening Rotterdam 2003 geeft de Archeologische Waardenkaart Rotterdam inzicht in de ligging van archeologische waarden binnen de gemeente Rotterdam en het daaraan gekoppelde beleid.

[terug naar index](#)

Bewoningsgeschiedenis

De oudste aanwijzingen voor menselijke aanwezigheid binnen het grondgebied van de gemeente Rotterdam dateren uit de *Midden-Steentijd* (Mesolithicum, 9000-5300 voor Christus). Dit betekent niet dat er voordien mensen in deze streken verbleven, maar de lagen waarin hun sporen aan te treffen zijn, worden afgedekt door lagen zand, klei en veen van zo'n 15-20 meter dik. Bovendien was de bevolkingsdichtheid destijds uiterst gering. De kans op het aantreffen van zulke zeer oude bewoningsresten is daarom erg klein.

Ten gevolge van de sterke zeespiegelrijzing, vanwege het afsmelten van landijs vanaf het einde van de laatste ijstijd zo'n 10.000 jaar geleden, werd het in West-Nederland natter. De jagers, vissers en voedselverzamelaars uit de Midden-Steentijd benutten de waterrijke streken als jachtgebied. Hun tijdelijke, seizoensgebonden kampementen zetten ze in het deltagebied of langs waterlopen (legenda 2.1) en op de hoger en droger gelegen rivierduinen (donken, legenda 1). Ook later in de prehistorie werden de rivierduinen nog wel als woonplaats benut. De meeste donken bevinden zich nu onder jongere afzettingen van klei en veen.

In het vijfde millennium voor Christus maken de prehistorische jagers, vissers en voedselverzamelaars in landbouw, veeteelt en aardewerk. Met de introductie van deze verschijnselen later we de Nieuwe Steentijd (Neolithicum) in Nederland beginnen. Behalve op donken zijn de nederzettingsresten uit deze periode terug te vinden langs de oevers van (fossiele) rivieren en kreken (legenda 2.1 en 2.2).

Het Maasmondgebied werd ook gedurende een deel van de Bronstijd (2000-800 voor Christus) bewoond, maar voor zover bekend, breekt de bewoning in de loop van deze periode af. De toenemende vernatting en veengroei zullen hier debet aan zijn geweest. In de IJzertijd (800 voor Christus-begin jaartelling) wordt het gebied weer bewoond. Nederzettingen zijn dan aan te treffen langs de oevers van (veen)riviertjes en op

hogere delen in het veengebied. Dit veen is in latere tijd geërodeerd en/of afgedekt door jongere klastische afzettingen (legenda 2), dan wel vanaf de Late Middeleeuwen geheel of gedeeltelijk afgegraven om als brandstof te worden benut (legenda 3 en 4).

Net voor of in het begin van de Romeinse tijd, rond 55 voor Christus, is mogelijk (een deel van) de bevolking weggetrokken en is hun woonareaal in bezit genomen door nieuwkomers. De woonplaatsen uit de Romeinse tijd treffen we aan op de oevers van rivieren en kreken o.a. (legenda 2.3) en in het direkt aangrenzende (klei-op-) veengebied.

In de tweede helft van de derde eeuw raakt het Maasmondgebied voor een groot deel ontvolkt, onder meer ten gevolge vijandelijke invallen en de politieke en economische desintegratie van het Romeinse Rijk. Bewoningssporen uit de laat-Romeinse tijd en uit de Vroege Middeleeuwen tot de 8ste eeuw zijn in de Rotterdamse regio nauwelijks voorhanden. Archeologische vondsten uit de 4de en 5de eeuw ontbreken vrijwel geheel, met uitzondering van een enkele munten. Uit de 6de en 7de eeuw dateren enkele verspoelde vondsten, die wijzen op het bestaan van vroeg-middeleeuwse woonplaatsen langs de kleiige oevers van de Maas.

Pas vanaf de 8ste/9de eeuw neemt de bewoning in het Maasmondgebied toe, zo blijkt uit de archeologische relictten. Een belangrijke nederzetting op de kleiige oevers van de benedenloop van de Rotte, een veenriviertje, dat voor een natuurlijke afwatering van het veen zorgt, is de nederzetting Rotte of Rotta. De kerk van Rotta wordt vanaf 1028 enkele malen in historische bronnen vermeld. Van de nederzetting zelf, vermoedelijk een lintbebouwing aan weerszijden van de Rotte, zijn op enkele plaatsen in de binnenstad van Rotterdam enige resten teruggevonden. In de periode van Rotta worden de (klei-op-) veengebieden aan weerszijden van de Nieuwe Maas ontgonnen en benut voor de landbouw. Rotta zelf is een agrarische- en handelsnederzetting.

De voortdurende ontwatering van de veengebieden, ten gevolge van de aanleg van ontginningsloten zorgt ervoor dat het maaiveld daalt. Het land is kwetsbaar voor overstromingen, waardoor nederzettingen (waaronder Rotta) verwoest worden. De omvangrijke overstromingen maken een herontginning van het land noodzakelijk, waarbij dijken, dammen en sluisen worden aangelegd (legenda 6). Ook later kwamen nog overstromingen voor. Berucht is de overstroming van 1373, waarbij een groot deel van het eiland IJsselmonde (Riederwaard) ten onder gaat, om daarna in fasen weer te worden herbedijkt. De archeologische resten en sporen van voor 1373 worden in dit gebied nu afgedekt door relatief dik zandpakket, dat afgezet is tijdens de inundatie van de Riederwaard (legenda 5).

Behalve door de grootschalige aanleg van dijken, dammen en sluisen worden de Late Middeleeuwen ook gekenmerkt door een toenemende bevolkingsdichtheid. Langs dijken, dammen en ontginningskaden ontstaan dorpen en steden (legenda 7). De stad Rotterdam zelf ontstaat vanaf ongeveer 1270, wanneer een dam in de Rotte wordt gelegd op de plaats van de huidige HJoogstraat. In de loop van de 14de eeuw ontwikkelt de nederzetting zich tot een marktstadje voor de naaste omgeving en breidt het zicht voortdurend uit (legenda 7; groeifases). Ook kastelen worden in deze tijd gebouwd.

Binnen de gemeentegrenzen van Rotterdam ligt, behalve de stad Rotterdam zelf, een reeks van andere laat-middeleeuwse bewoningskernen en –linten, namelijk Overschie, Delfshaven, Hillegersberg, Kralingen, Hoogvliet, Pernis, Charlois, Katendrecht, Oud-IJsselmonde en andere. De genoemde plaatsen hebben allemaal een eigen ontwikkeling doorgemaakt.

[terug naar index](#)

Toelichting op de legenda

I. KENMERKEN PREHISTORIE, ROMEINSE TIJD EN MIDDELEEUWEN (TOT CIRCA 1200)

1. Gebied met bekende rivierduinen in de ondergrond.

Grote trefkans op bewoningssporen uit de Midden-Steentijd (8000-5300 voor Christus), de Nieuwe Steentijd (5300-2000 voor Christus) en de Bronstijd (2000-800 voor Christus).

2. Bekende (fossiele) rivierlopen met geul- en oeverafzettingen, aan of onder de oppervlakte.

Grote trefkans op bewoningssporen uit de Midden-Steentijd en Nieuwe-Steentijd (2.1), uit de Nieuwe Steentijd (2.2) en uit de Romeinse tijd (2.3). De oeverzones van de bestaande, wateroevers Nieuwe Maas, Rotte en Schie zijn kansrijk voor het aantreffen van bewoningssporen vanaf de IJzertijd (800 voor Christus – begin jaartelling), tot en met de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd.

3. Veenwinningsgebieden met klastische (klei-, zand-) afzettingen aan de oppervlakte.

Middelmatige trefkans op bewoningssporen uit de Nieuwe Steentijd.

4. Veenwinningsgebieden met voor een deel klastische (klei-, zand-) afzettingen en voor een deel (rest)veen aan de oppervlakte of onder ophogingen.

Middelmatige trefkans op bewoningssporen uit de Nieuwe Steentijd en op bewoningssporen uit de IJzertijd, Romeinse tijd (begin jaartelling-450 na Christus) en Middeleeuwen (450-1500 na Christus).

5. Oudere klastische (klei-, zand-) afzettingen en veen, geërodeerd of afgedekt door jongere klastische afzettingen en/of ophogingen. Geologie in detail vaak onbekend.

Middelmatige trefkans op bewoningssporen uit de IJzertijd, Romeinse tijd en Middeleeuwen op het veen en een middelmatige trefkans op bewoningssporen uit vroegere perioden onder het veen.

II. KENMERKEN MIDDELEEUWEN (NA CIRCA 1200) EN NIEUWE TIJD

6. Dijken en dammen, aangelegd tot circa 1400.

Grote trefkans op bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen (vanaf circa 1200) en Nieuwe tijd (1500-1800).

7. Stads- en dorpskernen in de omvang van circa 1850. Voor Rotterdam zijn van donker naar licht fases in de groei van de stad aangegeven (1340-1500-1650-1850).

Grote trefkans op bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd en – in sommige gevallen- uit oudere perioden in de ondergrond.

8. Bewoningslinten, in de situatie van circa 1850.

Grote trefkans op bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

9. Nieuwe- en Oude Maas en zee, in de situatie van circa 1850 (tegenwoordig land).

Middelmatige trefkans op bewoningssporen uit de Midden-Steentijd tot en met de Bronstijd en kans op het aantreffen van scheepswrakken, vooral uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

10. Water.

Middelmatige trefkans op bewoningssporen uit de Midden-Steentijd tot en met de Bronstijd en kans op het aantreffen van scheepswrakken, vooral uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd.